

Innst. 164 S

(2011–2012)

Innstilling til Stortinget fra kommunal- og forvaltningskomiteen

Meld. St. 6 (2011–2012)

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Datatilsynets og Personvernemndas årsmeldinger for 2010

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets innledning

Departementet peker i meldingen på at personvernutfordringer er sektorovergripende og at personvern også er en grunnleggende rettighet som skal beskytte den enkeltes integritet og privatliv. Det er grunnleggende at den enkelte skal ha rett til innsyn i og informasjon om behandling av opplysninger om seg selv. Videre er det et sentralt prinsipp at det ikke skal lagres opplysninger utover det som er nødvendig for formålet, og at disse opplysningene samtidig skal være tilstrekkelige, korrekte og oppdaterte. Det er viktig at den som er registrert har tillit til at personopplysninger behandles med diskresjon, at de sikres tilfredsstillende, og at de ikke tilflytter uvedkommende.

Avveining mellom personvern og andre samfunnshensyn kan være krevende. Helsevesenets tilgang til og utveksling av pasientopplysninger, og innsamling og bruk av personopplysninger i kriminalitetsbekjempelse har vært spesielt gjenstand for oppmerksomhet og debatt.

Som følge av at vi legger igjen elektroniske spor i stadig flere av våre daglige gjøremål, får personvern vurderinger betydning. Spørsmål om retting og sletting av opplysninger står sentralt, og får også betydelig oppmerksomhet internasjonalt. Det samme gjelder spørsmål om hvem som skal ha tilgang til

registrerte personopplysninger, og hvilke formål opplysningene kan benyttes til.

Teknologiutviklingen endrer personvernet. Både nasjonalt og internasjonalt pågår omfattende revisjon av personvernreguleringen. EU arbeider med revisjon av direktiv 95/46/EF (personverndirektivet) og har stor oppmerksomhet rettet mot styrking av de registrertes rettigheter. Både OECD og Europarådet arbeidet med gjennomgang og oppdatering av sine retningslinjer/rekommandasjoner om personvern. Justisdepartementet arbeider med en gjennomgang av personopplysningsloven med tanke på revisjon av regelverket.

Personvern fremmende bruk av teknologi/Privacy by design

Teknologi er et virkemiddel som kan brukes til å ivareta personvern samtidig som det ivaretar andre legitime hensyn og behov. Med økende bruk av teknologi følger også et voksende behov for å bruke teknologien på en personvernvennlig måte. Det er derfor viktig at personvern er en integrert del av en organisasjons mål og styringssystemer.

Erfaring viser at dersom personvern ikke allerede fra starten er et sentralt krav, blir det ofte vanskelig å tilpasse systemene til regelverkets krav senere. De som skal benytte nye teknologiske løsninger, må derfor stille krav om at systemene bygges i samsvar med gjeldende regelverk. De som utvikler ny teknologi, må på sin side forstå betydningen av å velge de personvernvennlige alternativene. Samarbeid mellom tilsynsmyndigheter og teknologiutviklere kan være viktig for å oppnå gode resultater for personvernet. Både personvern og teknologi byr på utfordringer som krever internasjonalt samarbeid. Dialog med store internasjonale teknologiutviklere er derfor svært interessant.

Helsesektoren

Formålet med stadig flere helseregistre er ofte å styre og administrere helsetjenestene basert på fakta, kvalitet, rasjonalitet og effektivitet. Helseregistre benyttes også til medisinsk forskning og til å iverksette forebyggende tiltak i et folkehelseperspektiv.

Helseregisterlovens formålsbestemmelse fastslår at helseopplysninger skal behandles i samsvar med grunnleggende personvern hensyn. Helseregisterloven § 8 gir hjemmel for å opprette sentrale helseregistre med direkte identifiserbare opplysninger som ikke bygger på samtykke fra de registrerte. Selv om samtykke er den klare hovedregelen og et sentralt personvernprinsipp, viser det seg i praksis at de fleste helseregistre opprettes uten de registrertes medvirkning.

Det følger av helseregisterloven og personopplysningsloven med forskrifter at den databehandlingsansvarlige og databehandleren gjennom planlagte og systematiske tiltak skal sørge for tilfredsstillende informasjonssikkerhet med hensyn til konfidensialitet, integritet, kvalitet og tilgjengelighet ved behandling av personopplysninger. Den databehandlingsansvarlige er også pålagt å etablere og ivareta internkontroll.

Arbeidsliv og personvern

Arbeidslivet er ett av de områdene der personvernutfordringene synes å ha tiltatt i omfang og kompleksitet de senere årene. Informasjonsteknologien gir muligheter for endringer i organiseringen av arbeidet, arbeidsprosesser og arbeidsoppgaver. Dette får også følger for arbeidstakernes personvern. Dagens teknologi gjør det lite kostnadskrevende å overvåke ansatte.

Samtidig er det viktig å være oppmerksom på at kontrolltiltak i arbeidslivet ikke utelukkende er negativt for de ansatte. En del kontrolltiltak iverksettes nettopp for å ivareta de ansattes sikkerhet. Noen kontrolltiltak er iverksatt for å kunne imøtekomme offentligrettslige rapporteringskrav eller andre typer pålegg.

Det er enighet om at alle har krav på personvern og en viss grad av privatliv, også på arbeidsplassen. Dette må balanseres mot arbeidsgivers interesse i å opprettholde effektivitet, ivareta de ansattes sikkerhet og beskytte seg mot skadelige konsekvenser av de ansattes handlinger. I prinsippet om medbestemmelse ligger blant annet at den ansatte skal kunne delta i vurdering av behov, utforming, gjennomføring og vesentlig endring av kontrolltiltak for å ha mulighet til å påvirke sitt arbeidsmiljø og til å påvirke andres behandling av opplysninger om seg selv. Den ansatte skal også gis rett til innsyn i opplysningene som behandles.

Departementet har merket seg at en del arbeidsgivere synes å ha lav terskel for iverksetting av ulike typer kontrolltiltak overfor de ansatte. Og terskelen for bruk av innsamlete personopplysninger til andre formål kan være lav. Det er grunn til å spørre om det er regelverket som er mangelfullt, eller om det er kunnskap om og vilje til å etterleve regelverket som er utfordringen. Departementet vil følge utviklingen på dette området i samarbeid med andre berørte aktører. Etter meldingsåret er det inngått en samarbeidsavtale mellom Datatilsynet og Arbeidstilsynet med det formål å sikre at felles problemstillinger drøftes og løses, bidra til forståelse av grenseflater mellom myndighetene og bidra til en enhetlig praksis, jf. Ot.prp. nr. 49 (2004–2005).

Mange arbeidsgivere ønsker tilgang til de ansattes elektroniske kommunikasjon. Arbeidsgivers innsyn i e-postkassen vil kunne gi arbeidsgiver innsyn i kommunikasjon som er privat, og som arbeidsgiver ikke skal ha innsyn i. Av og til kan det likevel være nødvendig at arbeidsgiver går inn i og leser virksomhetsrelatert e-post i en ansatts e-postkasse. For å ivareta de ansattes rettigheter i slike situasjoner, og for å verne om det som måtte finnes av privat kommunikasjon i e-postkassen, er det oppstilt strenge vilkår for arbeidsgivers innsyn i arbeidstakers e-post. Det er gitt bestemmelser om varsling og uttalerett. Så langt det er mulig, skal den ansatte også gis anledning til å være til stede når innsynet gjennomføres.

Sosiale medier og personvern – slettmeg.no

Mange av de utfordringene som følger med det å eksponere seg på nett, er særlig aktuelle for barn og unge, fordi de ofte har mindre kunnskap enn voksne om konsekvensene av sine handlinger på nett. Det er jevnlig fokus på tilfeller der barn i en eller annen form er blitt krenket som følge av misbruk av personopplysninger. Samtidig ser vi en økende tendens til at voksne legger ut informasjon om og bilder av sine barn på nett uten å vurdere konsekvensene for barna, eller spørre barna om de synes slik eksponering er greit.

Holdningsskapende arbeid og informasjon om nettbruk både blant barn og voksne er derfor fremdeles viktig, og må fortsette i årene fremover. Datatilsynet er aktiv bidragsyter i undervisningskampanjen dubestemmer.

En konsekvens av den økte nettbruken er dessverre også at brukerne oftere opplever å få sitt personvern krenket på nett. Som et svar på dette voksende problemet har regjeringen bevilget midler til et toårig prosjekt i form av slettehjelpstjenesten slettmeg.no. Tjenesten er en ren veiledningstjeneste og driftes av Datatilsynet. Den har hatt stor pågang og har hjulpet mange siden åpningen i 2009. I likhet med dubestemmer-kampanjen som ble lansert for noen år

siden, har også slettmeg.no vakt internasjonal interesse og oppmerksomhet.

Lengre lagringstid av opplysninger som følge av lave kostnader

Den raske og omfattende teknologiske utviklingen har betydelige konsekvenser for personvernet – både positive og negative. Flere og flere av de hjelpemidlene vi bruker til daglig etterlater seg elektroniske spor. For noen år siden var det ressurskrevende å ta vare på alle disse sporene. Nå krever det lite. Sletting av data derimot krever tiltak og rutiner. Slike tiltak og rutiner blir ofte ikke iverksatt. Mangelen på sletterutiner medfører at personopplysninger hopper seg opp i enorme mengder, og kan utgjøre en personvernrisiko.

Departementet er derfor opptatt av at prinsippet om dataminimalisering skal legges til grunn ved behandling av personopplysninger. Ved å legge dette prinsippet til grunn reduseres mengden opplysninger som lagres i lang tid. Streng og gode nødvendighetsvurderinger reduserer således i noen grad behovet for etterfølgende sletting av opplysninger.

1.2 Fornyings-, administrasjons- og kirke-departementets merknader til Datatilsynets årsmelding for 2010

Personopplysninger som handelsvare

Personopplysninger er en raskt voksende handelsvare. Selskaper tjener penger på personlige opplysninger generert fra brukerne. Gratistjenester har ofte som forretningsidé at brukeren betaler ved å stille sine personopplysninger til rådighet for videre salg i bytte mot et gode. Økningen i antall opplysninger som samles inn, øker treffsikkerheten og dermed betalingsvilligheten. Datatilsynet mener denne utviklingen vil forsterkes i årene som kommer. Man gir fra seg stadig flere og mer inngripende opplysninger uten å være seg bevisst hvilken krets disse opplysningene blir spredt til, og hvordan de kan brukes.

Datatilsynet nedsatte i 2010 en arbeidsgruppe som skal se på personvernutfordringer knyttet til sosiale nettsamfunn og apps. Det er gjennomført et forprosjekt med utgangspunkt i Facebook, som blant annet viser at profilinformasjonen som hver enkelt bruker frivillig gir fra seg, kun er en liten del av den samlede informasjonen som Facebook innhenter. Facebook samler også inn informasjon om brukere som ikke er medlemmer, og via selskapets ulike informasjonsapplikasjoner innhenter Facebook opplysninger om brukere av andre nettsteder. Som motytelse får nettsidene som implementerer Facebooks informasjonsapplikasjoner, blant annet tilgang på statistikk. En av forprosjektets konklusjoner er at nevnte problemstillinger ikke kan ignoreres i tilsy-

nets videre arbeid, uavhengig av om norsk rett har jurisdiksjon over Facebook eller ikke.

Departementet bemerker at personopplysninger synes å ha fått en betydelig verdi i næringslivet. Internasjonale undersøkelser kan tyde på at borgerne gjennomgående undervurderer markedsverdien av egne personopplysninger. Samtidig synes det å være et stort gap mellom næringslivets betalingsvillighet for personopplysninger og for eksempel den prisen som settes på forsikring mot id-tyveri. Departementet påpeker viktigheten av at Datatilsynet følger utviklingen på dette området, og at borgerne bevisstgjøres om verdien på gjenbruksmulighetene når de gir fra seg opplysninger.

Frislipp av personopplysninger

Offentleglova er klarere enn tidligere regelverk med hensyn til hva stat og kommune kan og skal publisere på Internett. Datatilsynet har registrert en tendens til at offentlige myndigheter i stadig større grad også offentliggjør saksdokumenter som inneholder personopplysninger. Dette kan ha ulike årsaker. Personopplysninger fra offentlige registre kan ha kommersiell interesse. Det offentlige har i enkelte situasjoner pålagt seg selv å lage begrensninger i søkefunksjonaliteten. Datatilsynet påpeker at slike begrensninger kan bli virkningsløse når opplysningene lastes ned og publiseres av andre.

Datatilsynet er bekymret for at enkeltpersoner skal oppleve at det ved feil legges ut sensitive personopplysninger om dem, og at bekymringer for feil, identitetstyveri og profildannelse skal medføre at befolkningen avstår fra å klage eller på annen måte benytte seg av rettigheter de har overfor det offentlige. Dette kan i så fall utgjøre et demokratiproblem. Et av formålene med en åpen forvaltning er at den skal gi borgerne kontroll med myndighetene. Men åpenhet kan i verste fall også føre til tap av kontroll for den enkelte borger. Det offentlige må med andre ord bli mer bevisst på hvilke opplysninger som publiseres. Det er således ikke åpenhet i seg selv som er problemet, men at en sak gjøres tilgjengelig på Internett på en slik måte at den relateres til enkeltpersoner i årevis via søkemotorer. Offentlighetshensynet kan ivaretas uten at informasjonen tilgjengeliggjøres på denne måten.

Departementet har forståelse for Datatilsynets bekymring knyttet til praktisering av offentlighetsreglene. Til tross for at personvern var ett av flere temaer som sto sentralt i arbeidet med den nye offentlighetsloven, viser dagens praksis at det stadig er utfordringer å ta tak i. De personvernmessige utfordringene ved å publisere journaler og saksdokumenter på Internett bør derfor diskuteres og vurderes, enten i forbindelse med den forestående evalueringen av offentlighetsloven eller i annen sammenheng.

Tap av kontroll i nettskyen?

Det er en økende trend blant privatpersoner og virksomheter i retning av å flytte mye av den informasjonen som tradisjonelt har vært lagret lokalt på datamaskinen, ut på nettet til den såkalte nettskyen (cloud computing). Nettskyen er en fellesbetegnelse på et vidt spekter av tjenester som leveres over eksterne nettverk. En typisk nettskytjeneste er databasetjenester og lagring av data i store eksterne serverparker.

Det kan både være kostnadseffektivt og praktisk å benytte slike tjenester.

Datatilsynet har erfart at lagring av informasjon i nettskyen reduserer brukernes kontroll med dataene. Mange av tjenestetilbyderne har ikke egen serverpark, men bruker en annen leverandør for den faktiske lagringen. For eksempel kan det innebære at dataene flyttes til en server i et annet land, uten garanti for at de behandles etter et bestemt regelverk. Datatilsynet mener det er viktig at både privatpersoner og virksomheter er klar over de usikkerhetsmomenter som gjelder ved kjøp av tjenester i nettskyen, og at dette særlig gjelder for virksomheter som behandler personopplysninger. Overføres personopplysninger til land utenfor EØS-området, krever regelverket i utgangspunktet en prosess som involverer Datatilsynet.

Datatilsynet har utarbeidet en kortfattet veileder i personvernkonsekvenser ved bruk av nettjenester. Tilsynet påpeker at de reglene som gjelder for en behandlingsansvarlig i Norge, også gjelder for behandlingen av personopplysninger som lagres i nettskyen. Også departementet er enig i at lagring av kundeopplysninger eller andre personopplysninger i nettskyen kan medføre en personvernrisiko. I praksis er det imidlertid svært vanskelig å føre kontroll med overholdelse av regelverket når personopplysningene er lagret i nettskyen og i praksis kan flyttes rundt kontinuerlig. For næringslivet bør spørsmålet om IKT-sikkerheten i nettskyen gi grunnlag for refleksjoner over virksomhetens sårbarhet. EUs standardavtaler for overføring av personopplysninger til tredjeland kan blant annet være et godt instrument for å sikre at de nasjonale personvernreglene etterleves ved bruk av databehandlere i land utenfor EØS-området.

Innebygget personvern – privacy by design

Datatilsynet har lagt vekt på å medvirke til at personvern bygges inn i nye teknologiske løsninger fra starten. Det vil si en tilnærming med fokus på personvern fremmende teknologi, eller personvernvennlig design, og anerkjennelse av at godt personvern ikke kan sikres utelukkende ved hjelp av lover og regulering. Ideelt sett må personvern inngå som en naturlig del av en organisasjons virksomhetsstyring.

Dersom det ikke bygges inn personvern i designfasen ved nyutvikling av informasjonssystemer, viser det seg ofte å være vanskelig å få dette til i ettertid.

Departementet deler Datatilsynets vurdering av betydningen av innebygget personvern. Jo tidligere i prosesser det tenkes personvern, jo lettere er det å finne frem til gode og rimelige personvern løsninger. Det er viktig å arbeide frem internasjonalt aksepterte løsninger som de store teknologiutviklerne implementerer i sine systemer. Departementet følger utviklingen på dette området med interesse og ønsker å bidra til at det offentlige tar i bruk innebygget personvern.

Helseregistre

Datatilsynet viser til at helsesektoren er et område hvor personvernet er under stort press. Datatilsynet viser til at forventning om å kunne samle inn og forske på helseopplysninger, større mobilitet både mht. pasienter og helseopplysninger, og ønsket om effektivisering av pasientbehandling ved bruk av informasjonsteknologi, er viktige drivkrefter i helsesektoren.

I meldingsåret ble rapporten «Gode helseregistre – bedre helse (strategi for modernisering og samordning av sentrale helseregistre og medisinske kvalitetsregistre)» sendt på høring i regi av HOD. Datatilsynet hadde flere merknader til rapporten. Tilsynets viktigste merknad gikk på valg av registerform, og at prinsippet om pasientens samtykke i økende grad tilsesettes. Datatilsynet uttrykker også skepsis til at rapporten åpner for sammenslåing av helseregistrene til et altomfattende sentralisert helseregister.

Datatilsynet mener at etableringen av et sentralt altomfattende helseregister ikke er en ønsket utvikling av hensyn til personvernet. Ansvar for de ulike helseregistrene bør derfor etter Datatilsynets oppfatning tillegges ulike organisasjoner, slik at det opprettes skranker ved koblinger og utleveringer. Dersom det ikke opprettes slike skranker, vil ulovlig bruk av helseregistrene kunne skje uoppdaget.

Et godt og effektivt samarbeid mellom helsepersonell med tilhørighet i forskjellige statlige og kommunale virksomheter forutsetter at helseopplysninger kan utveksles på enklest mulig måte. Enklere «informasjonsflyt» av helseopplysninger stiller store krav til fremtidens IKT-systemer i helsesektoren. «Norm for informasjonssikkerhet i helsesektoren» med veiledere er et solid og viktig arbeid for å sikre forsvarlige IKT-systemer, og er resultat av et godt samarbeid mellom helsemyndighetene og andre aktører, herunder Datatilsynet.

I tillegg til omfattende omstillinger i helsetjenestene er det etablert en langsiktig strategi for sekundærbruk av helseopplysninger, til for eksempel admi-

nistrasjon, styring, forebygging og forskning. Trenden er at registrene skal være identifiserbare, nasjonale og at hvert register skal dekke et bredt spekter av ulike formål uten pasientens samtykke. Når formålet med et register er bredt, blir opplysningsmengden tilsvarende omfangsrik. Prinsipielt kan det argumenteres for et skille mellom registerformer som skal benyttes for henholdsvis primærbruk og sekundærbruk. Det er derfor positivt at Helse- og omsorgsdepartementet legger opp til at samtlige av helseregisterlovens registerformer, også de mer personvern-fremmende, skal vurderes som alternativer ved etablering av fremtidige helseregistre.

1.3 Fornyings-, administrasjons- og kirke-departementets merknader til Personvern-nemndas årsmelding for 2010

Personvernemndas sammensetning ble sist endret 1. januar 2009 da ny leder og nestleder, samt to nye medlemmer startet sin funksjonstid. På grunn av den store saksmengden som kom inn i 2009 (25 saker), er ti av disse overført til og ferdigbehandlet i 2010. I meldingsåret har det kommet inn 13 klagesaker. Av disse er fire ferdigbehandlet. Det vil si at totalt 14 saker ble ferdigbehandlet av nemnda i 2010. Selv om antallet klagesaker i 2010 er redusert sammenlignet med foregående år, fremhever nemnda at flere av sakene har vært prinsipielle, og at fire av de mest omfattende sakene er blitt behandlet over flere møter.

Personvernemnda mener at antallet klagesaker kan ha sammenheng med hvilke sektorer Datatilsynet gjennomfører tilsyn hos.

Personvernemnda har omgjort Datatilsynets vedtak i seks av de 14 klagesakene som er behandlet i 2010. At det er avvikende syn mellom Datatilsynet og Personvernemnda i nær halvparten av de saker som er ferdigbehandlet i 2010, antas blant annet å gjenspeile sakenes kompleksitet og prinsipielle karakter. Departementet viser også til at nemnda har vært delt i synet på enkeltsaker. For øvrig påpeker departementet at antallet klagesaker er meget lavt tatt i betraktning det høye antall vedtak Datatilsynet fatter årlig. Av de påklagede vedtakene er det også en del som omgjøres av Datatilsynet selv, og som derfor aldri blir oversendt Personvernemnda for vurdering. Datatilsynet er opptatt av at noen spørsmål er av så prinsipiell karakter at det er riktig at de avgjøres av klageorganet. Departementet deler denne vurderingen. Av de sakene Personvernemnda har behandlet i 2010, fremheves fildelingssaken, som nemnda har jobbet med i over et år. Det vises til nærmere omtale i meldingens kapittel 3.

1.4 Administrasjon og ressurser

Datatilsynets budsjett og rammevilkår

Georg Apenes fratrådte som direktør 8. april 2010 etter over 20 år som tilsynets direktør. Datatilsynet fikk ny direktør da Bjørn Erik Thon tiltrådte 2. august 2010.

Datatilsynet hadde i 2010 et budsjett på 31 mill. kroner, en økning på ca. 3 mill. kroner fra 2009. I tillegg fikk Datatilsynet bevilget 4 mill. kroner til videreføring av prosjekter som retter seg mot internkontroll og informasjonsvirksomhet i norske virksomheter og etablering av slettmeg.no, som begge ble startet opp i 2009. Mesteparten av det ordinære budsjettet dekker lønnskostnader. I tillegg medgår det en del kostnader til reisevirksomhet knyttet til avholdte tilsyn.

I løpet av året har Datatilsynet registrert omkring 1 600 nye saker til behandling. Det inntok 357 konsesjonssøknader, hvorav 251 var nye bankkonsesjoner, og 3 693 meldinger om behandling av personopplysninger. Tilsynet avga uttalelse i litt over halvparten av de innkomne høringssakene, hvorav de fleste gjaldt justis- og helsesektoren.

Departementet er tilfreds med måten Datatilsynet utnytter sine ressurser på i forhold til de omfattende oppgavene tilsynet har. Prioritering av diverse nasjonale og internasjonale råd og utvalg fremstår som hensiktsmessig. Særlig vil departementet påpeke betydningen av internasjonalt arbeid.

Personvernemndas budsjett og rammevilkår

Personvernemnda hadde i 2010 en budsjett-ramme på kr 1 683 000. Totalt forbruk var på ca. 1,3 mill. kroner. Nemnda ga økonomisk støtte til Personvernkonferansen 2010. Det ble avholdt 11 møter i nemnda, samt et kontaktmøte med departementet. Personvernemnda v/leder var også representert på OECD-konferansen og den internasjonale konferansen for datatilsynsmyndigheter. Etter departementets vurdering har Personvernemnda på en god måte ivaretatt sin rolle som klageorgan innenfor de rammer som ble vedtatt for 2010.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Lise Christoffersen, Håkon Haugli, Hilde Magnusson, Ingalill Olsen og Knut Petter Torgersen, fra Fremskrittspartiet, Gjermund Hagesæter, Morten Ørsal Johansen og Åge Starheim, fra Høyre, Trond Helleland og Michael Tetzschner, fra Sosialistisk Venstreparti, lederen Heikki Holmås, fra Senterpartiet, Heidi Greni, og fra

Kristelig Folkeparti, Geir Jørgen Bekkevold, mener Datatilsynet er det viktigste redskap for daglig ivaretagelse av personvernensyn i forvaltningen, i privat sektor og i norsk offentlighet generelt. Tilsynet arbeider med spørsmål av stor rekkevidde for borgerne. Datatilsynet skal bidra til å identifisere risikoområder og gi råd om hvordan skadepotensialet ved at personopplysninger kommer på avveie, kan unngås eller minimaliseres. Datatilsynet fører en offentlig fortegnelse over alle behandlinger av personopplysninger som er meldt inn. Videre behandler Datatilsynet søknader om konsesjon, der det kreves etter loven.

Komiteen vil peke på at samfunnslivet etter hvert får flere bestemmelser som skal sikre forsvarlig behandling av personopplysninger. Likevel er det en stor oppgave for et tilsyn å kontrollere at lover og forskrifter blir fulgt og at avvik mellom lov og praksis blir rettet. I motsetning til hva som er tilfellet ved overtredelse av andre lover eller krenkelse av individuelle rettigheter, der det er lett å identifisere en skadelidende part, vil svært mange brudd på personopplysningsloven være en «forbrytelse uten offer». Urettmessig eller uproporsjonal registrering er rettsstrid allerede på registreringstidspunktet, det vil i praksis si lenge før eventuelle skadevirkninger har vist seg. Dette tilsier nødvendigheten av et aktivt, skadeforebyggende tilsyn.

Komiteen vil likeledes fremheve viktigheten av tilsynets rådgivningsarbeid overfor bransjeorganisasjonene i deres arbeid med å utvikle gode, bransjevis normer. Utviklingen av bransjevis kutymmer som går lenger enn lovens minstekrav til behandling av personfølsomme opplysninger kan supplere formelle lover og forskrifter, samtidig som det minner aktørene på at de ikke nødvendigvis bør utnytte de tekniske registreringsmuligheter til lovens yttergrense.

Komiteen vil peke på at det praktiske erfaringsgrunnlaget Datatilsynet får gjennom sin virksomhet, også representerer et kompetansesenter for personvernspørsmål som lovgiver kan bruke ved utviklingen av nye regler som den teknologiske utviklingen gjør nødvendig. Derfor er tilsynets rolle som deltaker i samfunnsdebatten svært velkommen.

Komiteen har merket seg at departementet har lagt vekt på teknologiens muligheter til også å virke personvern fremme. Departementet fremhever betydningen av at når nye løsninger utvikles, kan de designes slik at personvernvennlige alternativer blir førstevalget. Det betyr at det kun lagres opplysninger som er nødvendige for registreringens formål, og hvor det ev. kan åpnes for frivillig registrering av tilleggsoplysninger. Komiteen er enig i at en slik metodikk vil kunne styrke personvernet i konkrete valgsituasjoner.

Komiteen vil henviser til at personvern fremme teknologi er gitt en bred omtale i Personvernkomisjonens innstilling NOU 2009:1, som man imøteser den videre oppfølging av fra departementet.

Komiteen har merket seg at det i årsmeldingen er fremhevet enkelte arbeidsområder som særlig aktuelle: helsesektoren, arbeidslivet og sosiale medier.

Komiteen vil understreke betydningen av at helseopplysninger behandles forsvarlig. Hovedregelen er at bruk av helseopplysninger til andre enn behandlingsrettede formål skal være basert på informert samtykke. Dette er et sentralt personvernprinsipp og skal sikre den enkelte en reell mulighet til å bestemme over bruken av egne personopplysninger. Selv om samtykke er hovedregelen, er det en urovekkende praksis at de fleste helseregistre opprettes uten de registrertes medvirkning.

Komiteen vil peke på at personvernutfordringene i arbeidslivet har økt som følge av teknologiutviklingen, og at bruk av datamaskiner på arbeidsplassen kan utviske skillene mellom privat og arbeidsrelatert kommunikasjon. Slike forhold har en del ganger kommet for retten, og komiteen legger til grunn at departementet følger rettsutviklingen, og ev. overveier bestemmelser som kan forbygge eller løse eventuelle motsetninger mellom arbeidsgivers kontrollbehov og arbeidstakers personvern.

Komiteen har med tilfredshet notert at tilsynet og departementet har fremhevet den stigende bruken av de sosiale mediene, som Facebook, Twitter og YouTube og de personvernmessige problemene som har oppstått. En konsekvens av den økte nettbruken er at brukerne oftere opplever å få krenket sitt personvern på nettet. For særlig de yngre brukerne gjelder at krenkelsen finner sted etter aktiv medvirkning av den som rammes. For å motvirke dette bevilget Stortinget penger til slettehjelpstjenesten slettmeg.no i et toårig prosjekt. Komiteen vil fremheve verdien av at tjenesten kan fortsette, og legger til grunn at regjeringen i fremtidige budsjettforslag innarbeider en forutsigbar økonomisk ramme for denne virksomheten.

Komiteen viser til at det har vært en uavklart diskusjon om hvorvidt institusjoner, i dette tilfelle høyskoler og universiteter, har anledning til å nekte å utlevere personregistre over sine studenter når utenforstående kommersielle interesser ber om innsyn med hjemmel i offentlighetsprinsippet.

Komiteen viser til at avklaring av konkurrerende rettsprinsipper vil være forvaltningens og domstolens ansvar i første omgang, men at lovgiverne må ta det endelige ansvar for hvilken rettstilstand en ønsker for personverninteressen. Komiteen vil imøteser en nærmere omtale av de eventuelle funn Datatilsynet gjør ved tilsyn av institusjoners person-

vernpraksis, og i denne sammenheng hvilke avveininger Personvernemnda foretar.

Komiteen fremhever diskusjonen om datalagringsdirektivet (DLD) som et eksempel på at utviklingen av rettsregler utenfor våre grenser blir stadig viktigere for Norge. Sentrale deler av personvernlovgivningen er bygget på EU-direktiver, og EU-organer er sentrale i fortolkning av regelverket. Multinasjonale selskaper som Google, Apple og Facebook behandler enorme mengder personopplysninger. Det er utfordrende både å få kunnskap om hva de faktisk gjør og ikke minst komme i inngrep med dem. At disse selskapene ofte er lokalisert utenfor Norge og Europa stiller oss også overfor problemer mht. jurisdiksjon.

Komiteen vil videre peke på at Europakommisjonen i etterkant av evalueringsrapporten om DLD har gjennomført en høring. Resultatet av høringen skal inngå i en konsekvensanalyse, som igjen skal danne grunnlaget for et forslag om endring av direktivet. Kommisjonen har bestilt en ekstern rapport som vil bli lagt fram i mai 2012, samtidig med konsekvensanalysen. Forslaget til endring av datalagringsdirektivet er ventet i juli.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, har merket seg at det både nasjonalt og internasjonalt arbeides med å styrke regelverket på personvernområdet. Justisdepartementet arbeider med en gjennomgang av personopplysningsloven med sikte på en revisjon. Internasjonalt har personvern også bred oppmerksomhet. I tillegg til at både OECD og Europarådet nå oppdaterer sine retningslinjer om personvern, arbeider EU med en oppdatering av direktiv 95/46/EF (personvernordningen). EU har stor oppmerksomhet rettet mot å styrke de registrertes rettigheter.

Komiteen vil understreke viktigheten av Datatilsynets brede internasjonale arbeid. Siden EU vil være en sentral premissleverandør for fremtidige personvernrettslige normer og regler, er komiteen særlig tilfreds med at Datatilsynet har valgt og fått mulighet til å delta i arbeidsgruppen som er opprettet etter artikkel 29 i EU-direktivet om personvern (Artikkel 29-gruppen). Komiteen er opptatt av at Datatilsynet også deltar aktivt på andre relevante internasjonale arenaer for erfaringsutveksling, slik at tilsynet er oppdatert på den teknologiske utviklingen og internasjonal tenkning på personvernområdet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folke-

parti, er tilfreds med at Datatilsynet retter en viktig del av sin virksomhet inn mot barn og unge. I denne sammenheng vil flertallet vise til at regjeringen har fremmet forslag til endringer i personopplysningsloven, Prop. 47 L (2011–2012), som bl.a. omfatter ny § 11 tredje ledd:

«Personopplysninger som gjelder barn skal ikke behandles på en måte som er uforsvarlig av hensyn til barnets beste.»

Det fremkommer av proposisjonen at bestemmelsen blant annet vil kunne omfatte publisering av personopplysninger om egne barn. Datatilsynet har ved flere anledninger uttrykt bekymring for foreldres bruk av slike personopplysninger for å fremme egen sak i barneverns- og/eller barnefordelingssaker. Forslaget om bedre beskyttelse av barns personopplysninger innebærer at Datatilsynet vil kunne gripe inn ved grove krenkelser av barns personvern. Flertallet vil understreke at mindreåriges personvern er et problem som må tas svært alvorlig. Bilder og opplysninger om barn spres lett på nettet, og det er dessverre ikke alltid voksne setter barns behov og interesser først.

Flertallet tar til etterretning at Personvernemnda i meldingsåret omgjorde Datatilsynets vedtak i 6 av 14 behandlede saker. Dette er en høyere andel enn tidligere år. Flertallet legger imidlertid til grunn at dette ikke er et resultat av dårligere saksbehandling hos Datatilsynet, men heller et uttrykk for at flere saker er sammensatte og prinsipielle. Det totale antall klagesaker er lavt tatt i betraktning Datatilsynets betydelige saksmengde.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti viser til Innst. 275 L (2010–2011) om Datalagringsdirektivet:

«Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti påpeker at personvernet er under press, og ny teknologi muliggjør økt overvåkning. Ny teknologi innebærer alltid nye muligheter. Men det er politikkens rolle å sette grensene for teknologien når det finnes interessekonflikter; som her opp mot personvernet og rettsstatsprinsipper.

Datalagringsdirektivet endrer dagens praksis, fra en begrenset lagringsmulighet for faktureringsformål, til en pålagt lagring av trafikkdata over lengre tid. Direktivet pålegger alle teleselskaper å lagre hvem man ringer til, hvor man ringer fra, hvor lenge man snakker, hvem man sender SMS til, hvor mottakeren befinner seg, når man er på Internett, hvor lenge, og hvem man sender e-post til, i 6–24 måneder.

Overgangen fra lagringsmulighet og sletteplikt til en lagringsplikt, betyr et stort skritt inn i et overvåkingssamfunn som disse medlemmer ikke ønsker.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener personvernet i vår tid er under et sterkere press enn noen gang tidligere. Datatilsynet har en avgjørende rolle i å motvirke dette. Samtidig med at informasjonsutveksling gjennom Internett og sosiale medier stadig blir enklere, øker også faren for misbruk av informasjon. Økt digital kompetanse gir også et behov for økt kritisk kompetanse hos den enkelte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet vil vise til at Fremskrittspartiet i sitt alternative budsjett for 2012 har øket bevilningene til Datatilsynet med 5 mill. kroner.

Komiteens medlemmer fra Høyre har merket seg at utover omtalen av DLD som i 2010 primært var et innenrikspolitisk tema, inneholder års-

meldingen i motsetning til tidligere sparsomt med vurderinger og informasjon om internasjonale utviklingstrekk som har betydning for tilsynets arbeid. Disse medlemmer imøteser gjerne en omtale av disse og beslektede temaer i senere årsmeldinger.

3. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Meld. St. 6 (2011–2012) – om Datatilsynets og Personvernemndas årsmeldinger for 2010 – vedlegges protokollen.

Oslo, i kommunal- og forvaltningskomiteen, den 31. januar 2012

Heikki Holmås

leder

Michael Tetzschner

ordfører